

**ИЗВЕШТАЈ О РАДУ
ОДЕЉЕЊА ЗА ЗАСТУПАЊЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
ПРЕД ЕВРОПСКИМ СУДОМ ЗА ЉУДСКА ПРАВА
ЗА 2019. ГОДИНУ**

УВОД

У односу на Републику Србију Европски суд за људска права (у даљем тексту: Европски суд) до сада је донео укупно 215 пресуда.

Током 2019. године донето је 22 пресуде против Републике Србије, од којих је у 21 предмету Европски суд утврдио повреду права гарантованих Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: Конвенција), док је у једној пресуди оценио да нема повреде права гарантованих Конвенцијом.

Од 22 пресуде, 17 пресуда је донео трочлани Одбор, јер су предмети разматрања и одлучивања била питања која Европски суд сматра својом добро устаљеном праксом. У 16 од наведених предмета Европски суд је због неизвршења правноснажних домаћих одлука или због неразумно дугог трајања поступка пред домаћим судовима утврђивао повреде члана 6. став 1. Конвенције, као и члана 1. Протокола број 1 уз Конвенцију, док је у једном предмету утврдио повреду права на ограничено трајање притвора из члана 5. став 3. Конвенције.

Од пет пресуда које је донело седмочлано Веће, Европски суд је у четири пресуде утврдио повреду права гарантованих Конвенцијом, а у једној пресуди Европски суд је оценио да нема повреде права из Конвенције.

Европски суд је у пресудама седмочланог Већа утврдио повреду следећих права: забрана мучења из члана 3. Конвенције (пресуде Гјини, Алмаши и Јевтовић) и суђење у разумном року из члана 6. став 1. Конвенције и поштовање приватног и породичног живота из члана 8. Конвенције (пресуда Миловановић).

У пресуди седмочланог Већа у којој је Европски суд оценио да нема повреде права гарантованих Конвенцијом (пресуда Пауновић) разматране су гаранције права на правично суђење у кривичном поступку.

Европски суд је током 2019. године донео и 48 одлука у односу на Републику Србију. Од тога је у 13 предмета донео одлуке којима је скинуо предмет са листе због закључења пријатељских поравнања, у 7 предмета су донете одлуке на основу једностраних декларација, док је у 28 предмета Европски суд донео одлуку да представке прогласи недопуштеним. Најзначајније одлуке су:

- Одлуке у предметима *Младеновић и други против Србије*, *Лазих против Србије*, *Антић против Србије* и *Бихорац против Србије* у којима је Европски суд прогласио недопуштеним представке због злоупотребе права на представку;

- Одлука у предмету *Синђелић и други против Србије* којом је Европски суд прогласио као недопуштену представку 126 подносилаца због губитка статуса жртве и неисцрпености домаћих правних средстава, односно уставне жалбе.

Током 2019. године, Европски суд није издао нити једну привремену меру у односу на Републику Србију.

Република Србије током 2019. године није донела нити једну одлуку да интервенише пред Европским судом у предмету који води држављанин Републике Србије против друге државе чланице.

Закључно са 31. децембром 2019. године је пред Европским судом у раду било 1 350 представки изјављених против Републике Србије. Посматрајући представке по врсти притужби, и даље се највећи број притужби односи на друштвена предузећа - повреду права на суђење у разумном року и права на имовину због неизвршених домаћих судских одлука.

Предходних година, укупан број представки изјављених против Србије био је знатно већи. Тако је на крају 2012. године у раду било укупно 10 053 представки изјављених против Србије, а на крају 2013. године чак 11 230. На крају 2018. године је пред Европским судом било 2 079 представки.

Смањење тог броја до краја 2015. године последица је одбацивања великог броја представки у предметима тзв. „ратних дневница“ (након доношења пресуде Великог већа у предмету Вучковић и други против Србије), као и закључењу пријатељских поравнања у предметима у којима Европски суд има добро установљену праксу.

На смањење укупног броја предмета утицало је и то што је последњих година, тачније од 2008. године, уставна жалба делотворно правно средство за заштиту права и слобода. То значи да грађани пре обраћања Европском суду најпре морају изјавити Уставном суду уставну жалбу и заштиту својих права и слобода покушати да остваре на националном нивоу.

На опадање броја предмета пред Европским судом је утицала и измена Правила 47 Пословника Европског суда које уводи строже услове за подношење представке Европском суду за људска права. Ове измене су ступиле на снагу 1. јануара 2014. године. Циљ ових измена било је побољшање ефикасности Европског суда и убрзање испитивања представки. Од 1. јануара 2016. године примењују се додатне измене овог Правила којима се прецизира садржина представке.

Представке које нису поднете у складу са Правилу 47 одбацују се. Одлуке о одбацивању очигледно недопуштених представки и даље се не образлажу, па то у неким случајевима изазива одређене недоумице. Међутим, примена оваквих стриктних правила о садржини представке била је неопходна због великог прилива предмета у Европски суд у последњих неколико година, а који је претио да угрози рад и ефикасност система установљеног Конвенцијом.

ПРЕДМЕТИ У РАДУ - ЗАСТУПАЊЕ

Смањени број представки изјављених против Републике Србије утицао је на то да се и прилив предмета који се достављају на одговор Државном правобранилаштву - Одељењу за заступање Републике Србије пред Европском судом смањи. Од почетка године Државно правобранилаштво - Одељење за заступање Републике Србије пред

Европском судом је припремило и доставило одбрану за 61 предмет, од тога 27 првих запажања и 34 додатних запажања.

Током 2019. године посебно је смањен број комуницираних предмета који се односе на дуговања предузећа са већинским друштвеним капиталом. Разлог за смањење броја ових предмета је што је Европски суд својом одлуком *Феризовић против Србије* од 26. новембра 2013. године установио да је уставна жалба делотворан правни лек почев од 4. октобра 2013. године и у погледу представки које се подносе због неизвршења домаћих одлука којим су утврђена потраживања против предузећа са већинским друштвеним капиталом. У наведеном периоду значајно је смањен и број предмета који се тичу заштите права на суђење у разумном року, али је у односу на претходне године достављен већи број комплексних предмета у погледу којих је одређена надлежност Већа, а који се, између осталог, тичу: злостављања у притвору; права на ограничено трајање притвора; дискриминације „цивилних“ инвалида; спровођења ДНК анализе у породичном предмету; протеривања из Србије избеглице из Авганистана; „несталих беба“; екстрадиције држављанина Канаде и БиХ у Босну и Херцеговину; неисплаћене старе девизне штедне код Југобанке АД у Косовској Митровици.

Приликом припреме одбране и одговора Државно правобранилаштво, Одељење за заступање Републике Србије пред Европском судом је наставило добру сарадњу са надлежним органима, посебно са Уставним судом, Врховним касационим судом, као и са другим судовима редовне и посебне надлежности, Министарством правде, Министарством унутрашњих послова, Министарством финансија и Републичким јавним тужилашством.

ИЗВРШЕЊЕ ПРЕСУДА И ОДЛУКА ЕВРОПСКОГ СУДА

Поступак извршења пресуда и одлука Европског суда подразумева, како исплату износа који су досуђени на име накнаде нематеријалне и материјалне штете због утврђених повреда Конвенције, тако и спровођење појединачних и/или општих мера које су пресудом наложене, а које ће за убудуће спречити сличне повреде Конвенције.

У том смислу, у 2019. години настављене су активности у вези са извршењем пресуда и одлука, и то посебно у делу који се односи на израду акционих планова, односно достављања извештаја о извршењу пресуда и одлука Европског суда или других информација по захтеву Одељења за извршавање пресуда Европског суда за људска права.

Према Одлуци Комитета министара Савета Европе (у даљем тексту: Комитет министара) од 2. децембра 2010. године, државе чланице, почев од 1. јануара 2011. године, имају обавезу да достављају акционе планове о начину извршења пресуде у року од шест месеци од правноснажности пресуде или одлуке, односно извештаје уколико сматрају да су своју обавезу према пресуди или одлуци извршили.

Приликом надзора над извршењем пресуда и одлука Европског суда, Комитет министара велику пажњу поклања, како извршењу мера наложених пресудом и одлуком које се односе на подносиоца представке, тако и спровођењу наложених општих мера, а које имају за циљ да се исте или сличне повреде у будућности не понове. Врста ових мера се може значајно разликовати од предмета до предмета. Некад Европски суд

пресудом тачно наведе које је опште мере потребно предузети, а некада је остављено држави на оцену које мере треба предузети, при чему Комитет министара надзире извршење како индивидуалних, тако и општих мера.

Из напред наведених разлога, током 2019. године настављена је добра сарадња са свим надлежним државним органима, а све у циљу како би се заједничким напорима пронашао начин извршења мера које су наложене пресудама Европског суда.

Закон о правобранилаштву („Службени гласник РС“, број 55/14), у члану 13. став 5. прописује да се исплата износа договореног поравнањем или назначеног у пресуди Европског суда, врши из средстава органа Републике Србије чији су акти проузроковали кршење људских права.

Поступак извршења пресуда и одлука, напред наведеним законом није ближе уређен. Део утврђених обавеза и извршења појединачних мера, а које се односе на исплату у делу накнаде нематеријалне штете, извршавају се са средства опредељених буџетом Високом савету судства, а обавезе које се односе на исплату накнаде на име материјалне штете са средстава које су буџетом опредељене Државном правобранилаштву.

Од 22 пресуде које су током 2019. године донете против Републике Србије, Европски суд је у 21 пресуди утврдио повреду Конвенције (од чега је у 20 пресуда досуђена и накнада штете), док је у једној пресуди (*Пауновић против Србије*) Европски суд утврдио да није било повреде права из Конвенције.

Током 2019. године Европски суд је донео 48 одлука. У 20 одлука је након закљученог пријатељског поравнања/једностраних декларација, Европски суд обавезао Републику Србију на исплату накнаде штете, док је у 28 одлука Европски суд одбацио представке подносилаца.

Пресуде и одлуке донете у 2019. години су, у делу који се односи на исплату накнаде штете, током 2019. године вршене на време и у року, и то како у делу исплате нематеријалне штете, тако и у односу на исплату материјалне штете.

Нематеријална штета

Исплата у делу досуђених накнада на име нематеријалне штете вршила се редовно током 2019. године, у складу са роковима које је одредио Европски суд.

У складу са Законом о буџету Републике Србије за 2019. годину („Службени гласник РС“, број број 95/2018 и 72/19), досуђене накнаде на име нематеријалне штете извршавале су се са раздела Високог савета судства.

Током 2019. године је на име накнаде нематеријалне штете исплаћен износ од **412.523,99** евра односно **49.295.680,33** динара.

Материјална штета

На име материјалне штете, у 2019. години је исплаћен износ од **3.628.335,39** динара, у корист подносиоца представке.

Средства за ову намену обезбеђена су у складу са Законом о буџету Републике Србије за 2019. годину („Службени гласник РС“, број 95/2018 и 72/19), на разделу Државног правобранилаштва, тако да су се исплате на име накнада материјалне штете, извршавале са раздела Државног правобранилаштва.

Пресуде и одлуке донете у току 2019. године исплаћене су у складу са роковима које је одредио Европски суд.

У 2019. години је настављена методологија установљена у 2016. години да се исплата на име накнаде материјалне штете, односно исплата износа утврђених домаћом пресудом са законском затезном каматом, исплаћује на основу обрачуна које је вршила Народне банке Србије.

У домаћим правоснажним одлукама, поводом чијег неизвршења је поднета представка Европском суду, у већем броју предмета постоји утврђена обавеза да се, поред износа на име зарада, изврши и исплата износа по основу пореза и доприноса. До сада у поступку извршења пресуда и одлука Европског суда, није вршена исплата на име доприноса за пензијско и инвалидско осигурање. У циљу проналажења решења и начина да се и ова обавеза по пресудама и одлука Европског суда изврши (у делу који се односи на извршавање утврђених обавеза на исплату припадајућих пореза и доприноса подносиоцима представки), успостављена је сарадња са Министарством привреде, Фондом за ПИО и Пореском управом.

Посебна пажња посвећена је припреми и изради акционих планова којима се Комитет министара обавештавао о мерама и напретку које Република Србија предузима у циљу извршења пресуда и одлука Европског суда.

На основу акционих планова и извештаја који су припремљени и достављени током 2019. године, Комитет министара донео је 15 завршних резолуција у односу на Републику Србију, којима су затворена 35 предмета и за које је Комитет министара утврдио да је Република Србија у целости извршила како појединачне, тако и опште мере које су јој биле наложене.

Наведених 35 предмета који су окончани пред Комитетом министара, налазе се разврстани у подгрупама и њима је обухваћено 126 појединачних предмета, тј. појединачних представки 126 подносилаца, наших грађана.

Комитет министара је у 2019. години донео четири одлуке у предмету Зорица Јовановић против Србије (тзв. нестале бебе), а у децембру месецу је одложено усвајање треће по реду привремене резолуције која је била најављена, због оцене Комитета министара да је дошло до помака у извршењу ове пресуде. Комитет министара је у својим одлукама изразио озбиљну забринутост што предлог закона о извршењу пресуде Зорица Јовановић још није усвојен. Комитет министара је истовремено, имајући у виду да је одржано више билатералних састанака представника Одељења за извршење пресуда Европског суда и високих државних званичника Републике Србије, као и чињенице да је надлежни скупштински Одбор 30. октобра 2019. године размотрио и прихватио у начелу Предлог закона о утврђивању чињеница о статусу новорођене деце за коју се сумња да су нестала из породицишта у Републици Србији, а који је поднела Влада, те да је на предлог председнице Народне скупштине одржано јавно слушање у Народној скупштини 28. новембра 2019. године, оценио посвећеност власти да учини све како би обезбедила да се закон усвоји пре следећег састанка Комитета министара у марту 2020. године. Комитет министара је у одлукама подсетио на безусловну обавезу Србије

према члану 46. Конвенције да изврши пресуде Европског суда и позвао надлежне органе да предузму све неопходне кораке да се законодавни поступак оконча по најхитнијем поступку. У последњој одлуци Комитета министара још из децембра 2018. године је одлучено да предмет Зорица Јовановић против Србије буде разматран на сваком састанку, све док се законодавни поступак не оконча.

ЗАКЉУЧАК

Имајући у виду правац реформе конвенцијског система, јасно је да ће тежња у будућем раду Европског суда бити смањење броја предмета, пре свега представки које се понављају као одраз структурних проблема. У том смислу, Европски суд већ користи могућности на основу Протокола 14 уз Конвенцију, да државама доставља сличне представке, прелиминарно их проглашавајући својом „добро устаљеном праксом“, са предлогом да се закључи пријатељско поравнање.

Поред овог тренда усмереног ка смањењу броја представки пред Европски судом, други правац реформских активности је усмерен ка ефикаснијем извршењу пресуда и одлука Европског суда, а што подразумева и ефикаснији механизам извршења пресуда на домаћем нивоу.

Тренутно према Закону о правобранилаштву није прописано да заступник координира извршење пресуда и одлука Европског суда (раније важећом Уредбом о заступнику РС пред ЕСЈП, у члану 6. било је прописано да се заступник стара о извршењу), нити је Законом о правобранилаштву уређено питање извршења пресуда и одлука Европског суда.

Послови извршења захтевају координацију са другим државним органима, познавање Конвенције, праксе Европског суда, као и рада Комитета министара. Такође, израда акционих планова или извештаја захтева одређене вештине и горе наведена знања.

У том смислу неопходно је поступак извршења пресуда и одлука Европског суда уредити законом, ојачати капацитете за извршење пресуда и одлука Европског суда и успоставити одговарајућу координацију државних органа. Посебно је значајно да се у поступку извршења пресуде *Зорица Јовановић против Србије* оствари координација државних органа у чијој надлежности је питање окончања законодавног поступка.

В.Д. ЗАМЕНИКА ДРЖАВНОГ ПРАВОБРАНИОЦА
Заступник Републике Србије пред
Европским судом за људска права

Зорана Јадријевић Младар